

ГРАФІЧНА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ НОВОЇ ГЕНЕРАЦІЇ

Сучасне суспільство розвивається у напрямі зростаючої інтелектуалізації людини. Професійно-значимими державними та суспільними вимогами до вчителя трудового навчання нової генерації є фундаментальна підготовка. Інваріантною функцією інтелектуальної діяльності є оперування образними графічними, схематичними та знаковими моделями об'єктів, що дозволяють в абстрактній, символічній формі висловлювати взаємооднозначну відповідність об'єктів та їх графічних зображень. Зростаючі вимоги до візуально-уявних навичок пред'являє стрімкий розвиток інформаційних технологій. Отже, рівень підготовки фахівця більшою мірою визначається тим, наскільки він готовий до уявних перетворень образно-знакових моделей, наскільки розвиненим та рухливим є його просторове мислення. На основі цього, на нашу думку, необхідним є забезпечення достатнього об'єму графічних знань і вмінь, всілякий розвиток прийомів розумової діяльності з добре розвиненим просторовим мисленням, а також теоретичним мисленням високого рівня, що лежить в основі графічної культури та є професійнозначимим елементом вчителя трудового навчання сьогоденного дня.

Ми вважаємо, що рівнем результативності освіти, інтегральним показником творчого початку професійної діяльності є культура фахівця, що складається в єдності та взаємодії складових, однією з яких є професійна графічна культура.

Поняття “культура” (від латинського “cultura” – обробка) уживається, як правило, в значенні обробки, землеробства.

Ще у Цицерона зустрічається вислів “cultura animi antem philosophia est” – “але культурою духу є філософія”. Римський оратор і філософ говорить про те, що розум необхідно обробляти також, як селянин обробляє землю. “Обробка розуму”, удосконалення власного духу є істинне покликання вільної людини... [11].

Існує багато різних теоретичних концепцій щодо сутності культури, перспектив її розвитку, впливу на духовне обличчя людини.

Поняття “культура” трактується по-різному:

1. Сукупність досягнень суспільства в галузі освіти, мистецтва, науки та інших галузях духовного життя; вміння використовувати історично накопичені знання і практичний досвід для підкорення сил природи, для зростання виробництва, для вирішення суспільного розвитку;

2. Ступінь досконалості, досягнутий в оволодінні тією або іншою галуззю знань, або діяльності [11].

Словник іноземних слів наводить ще одне значення культури: “ступінь суспільного і розумового розвитку, властивий будь-кому” [7].

Звернемо увагу ще й на наступні трактування поняття “культура”.

“Культура – історично визначений рівень розвитку суспільства, творчих сил і здібностей людини, визначений в типах і формах організації життя й діяльності людей, в їх взаємовідносинах, а також матеріальних і духовних цінностях, створених людьми” [9].

“Культура – утворення розумове і моральне” [1].

“Культура – сукупність досягнень людства у виробничому, суспільному і розумовому відношенні. Культура характеризується культурністю – це ступінь суспільного і розумового розвитку, що властивий будь-кому” [5].

На нашу думку, при всіх нюансах найбільш суттєвими атрибутами культури можна вважати глибоке, усвідомлене та шанобливе ставлення до спадщини минулого, здатність до творчого сприймання, розуміння і перетворення дійсності у тієї або іншої галузі діяльності та відносин.

Л.Н. Коган визначає, що не будь-яка людська діяльність розвиває і збагачує культуру, а лише та, в результаті якої утворюються нові зразки й цінності матеріального і духовного життя, в результаті якої розвивається і змінюється сама людина [2].

Як вважає російський педагог, учений В.О. Куріна, культура – є процес людської діяльності, що опредмечується в її результатах. При цьому мається на увазі не вся діяльність людей, а лише творча діяльність, спрямована на перетворення світу і природи, суспільних відносин і самої людини. Дійсно, будь-яка культура передбачає діяльність суспільну або індивідуальну, але не всіляку діяльність можна трактувати як культурну, а лише той спосіб діяльності, що передбачає наявність позитивних перетворень в економічній, соціальній, духовній сферах суспільства [3: 25].

Отже, нині культура визначається не лише як частина суспільства, а як органічна єдність з суспільством, сплетіння і діалог культур.

За думкою російського педагога, ученої Л.В. Лагунової, ідея культури – це ідея діалогу як загальна логічна ідея, як ідея руху до загального не через “узагальнення”, але через спілкування логік [4: 169].

Важливим фактором культури є особистість, яка визначає її функціонування та є її носієм. З одного боку, культура формує той чи інший тип особистості, а з іншого – особистість вносить до норм, потреб і поведінкових зразків свої вимоги та інтереси.

Отже, на основі результатів аналізу різних визначень поняття “культура”, можна зробити висновок, що культура – це особлива сфера і форма діяльності, що має свій зміст і свою структуру, а разом з тим впливає на різні сфери буття. Культура формує духовний світ суспільства і людини, забезпечує суспільство в цілому диференційованою системою знань та орієнтацій, необхідних для здійснення всіх видів діяльності, що існують в суспільстві, у тому числі педагогічної.

Поняття “графіка”, як і “культура”, має багато значень і тлумачень.

“Графіка, від слова “граф”, риса на папері, що розділяє його на стовпці, смуги або клітини... Графічний, креслярський, нарисний...” [1: 147].

“Графіка – вид образотворчого мистецтва, що включає малюнок і друковані художні зображення (гравюра, літографія), засновані на мистецтві малюнка, але виразними можливостями...” [9].

Ось що з цього приводу можна знайти у словнику С.І. Ожегова: “Графіка – мистецтво зображення предметів лініями і штрихами, без барв, а також витвори цього мистецтва” [5].

У дисертаційному дослідженні А.А. Павлової знаходимо, що графіка – графічне представлення інформації, що здійснюється людиною. Графіка – образотворча модель навколишнього світу. Автор моделі – людина, тому графічна модель орієнтується на сприйняття людиною (навіть у такому випадку, коли графіка – комп’ютерна) [6: 20].

Залежно від орієнтації змістовної частини, графіку можна розділити на технічну, наукову, художню, ділову тощо.

Мовою графіки “говорять” у всіх країнах інженери, винахідники, архітектори, дизайнери, художники та багато інших представників інтернаціонального світу професій як гуманітарних, так і технічних. Мова графіки – інтернаціональна, професійно корисна і практично необхідна кожній цивілізованій людині.

Об’єктами графічного представлення можуть бути різноманітні витвори людини, природи. Роль графіки в різних професійних сферах діяльності людини підсилюється з розвитком та використанням комп’ютерної техніки. Інформація, що надається графічно, також високо організована, як і мова.

Графічна культура майбутнього вчителя технології пов’язана з процесом навчання, що ґрунтується не лише на виконанні ним різних видів зображення, але й на його творчих здібностях, професійних вміннях та реалізації отриманих знань і вмінь у педагогічній діяльності.

Говорячи про графічну творчість, ми вважаємо, що необхідно звернути увагу на поняття “педагогічна графіка”. Вчитель технології постійно має необхідність виконання

креслень (ескізів, технічних рисунків тощо). Використання під час роботи графічних зображень допомагає при поясненні нового матеріалу або є необхідним для більш зрозумілого пояснення процесу виконання виробу.

Сучасний видатний російський вчений А.А. Павлова вказує, що педагогічна графіка – це мистецтво навчальної ілюстрації. Для цього мистецтва характерні: лаконічність, узагальнення, акцент на основних змістових елементах, масштабність, структурність, логіка і послідовність, використання звичних асоціацій і стереотипів. Мінімум слів і букв на зображенні [6: 29].

О.В. Соколова, російський педагог, дає таке визначення поняття “педагогічної графіки”: це вид графіки, що використовується для пояснення, ілюстрації та полегшення розуміння пристроїв будь-яких предметів, суті явищ або процесів [8: 27].

Таким чином, ми можемо стверджувати, що графічна культура майбутнього вчителя трудового навчання засновується не лише на виконанні ним різних видів зображення, але й на його творчих здібностях, професійних уміннях і реалізації отриманих знань та умінь у педагогічній діяльності, вона завжди включає співтворчість того, хто навчає, як носія культури та особистість того, хто навчається.

Також, на нашу думку, графічна культура – це вищий рівень результативності графічної підготовки, і задачу її формування повинен вирішувати весь процес підготовки майбутнього вчителя технології, що має різні рівні розвитку: від початкового графічного знання до всебічного оволодіння та творчого осмислення способів їх реалізації у професійній діяльності.

Ми пропонуємо ввести наступні ієрархічні ступені в процес цілеспрямованої графічної підготовки майбутніх вчителів трудового навчання: “елементарна графічна грамотність”, “функціональна графічна грамотність”, “графічна освіченість”, “графічна професійна компетентність”.

Необхідно підкреслити, що визначені рівні побудовані в умовній послідовності. Вони відображають загальний напрям послідовного збагачення особистості. Жорсткого розділення цих компонентів бути не може, вони природно взаємопов'язані, взаємодоповнюються.

Перехід з одного рівня на другий не припускає діалектичного відмовлення від попереднього. Так, елементарні знання, що переважають на попередніх етапах, діалектично не відкидаються, а переосмислюються в процесі наступної графічної діяльності, і тим самим відбувається перехід на якісно новий рівень графічної підготовки. При цьому реалізуються психологічні механізми екстеріоризації (переносу у зовнішнє середовище) знань та умінь попереднього рівня в практичну діяльність, формуються нові можливості. В подальшому синтез практичних умінь і теоретичних пізнань призводить до інтеріоризації набутих способів діяльності та перетворення їх в якісно більш удосконалені структури свідомості, що є основою творчого, системного використання графічних знань у професійній діяльності. При цьому на базі просторового мислення, що розвивається, формується специфічний стиль мислення – системне інженерне мислення.

Отже, графічна культура – це один з напрямів педагогічної культури, що являє собою процес освіти, виховання, розвитку, який історично розвивається і ґрунтується на створених людиною графічних правилах, вимогах і способах розробки, конструювання, будівництва та моделювання графічних зображень, зафіксованих в теоретичних знаннях, практичних уміннях і навичках (що є “фундаментом” графічної грамотності), а також безпосередньо зв'язаний з творчою діяльністю людини у сфері графіки.

Значення графічної культури для професійного становлення майбутнього вчителя технології полягає в тому, що вона формує пізнавальні здібності, готує до продуктивної педагогічної діяльності з трудової підготовки і графіки, розвиває творчі графічні здібності. Все повинно реалізовуватися не лише через графічні дисципліни і курс методики навчання креслення, але й через інші дисципліни факультету.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка: В 4 т. – М.: Рус. яз., 1989.
2. Коган Л.Н. Очерки социальной теории культуры. – Свердловск, 1972. – 169 с.
3. Курина В.А. Формирование графической культуры у будущих учителей технологии: Дис. ... канд. пед. наук. – Брянск, 1997. – 232 с.
4. Лагунова М.В. Современные подходы к формированию графической культуры студентов в технических учебных заведениях: (Практ. аспект): Монография / М.В. Лагунова: М-во образования Рос. Федерации. – Волж. гос. инженер.-пед. акад, 2001. – 250 с.
5. Ожегов С.И. Словарь русского языка: 70000 слов / Под ред. Н.А. Шведовой. – М.: Рус. яз., 1990. – 921 с.
6. Павлова А.А. Методические основы графической подготовки учителя труда и общетехнических дисциплин: Дис. ... докт. пед. наук. – М.; 1992. – 336 с.
7. Энциклопедический словарь / Под ред. Б.А. Введенского. М.: "БСЭ", 1954. – Т. 2. – С. 202.
8. Словарь иностранных слов: 7 изд., перераб. – М.: Русский язык, 1979. – 624 с.
9. Соколова О.В. Методика проектирования спецкурса "Основы педагогической графики" для студентов факультетов технологии и предпринимательства педвузов: Дис. ... канд. пед. наук. 13.00.02. – М.; 2000. – 211 с.
10. Философская энциклопедия. – М.: Сов. энциклопедия, 1964. – Т. 3. – 540 с.
11. Цицерон М.Г. Философские трактаты / Отв. ред., сост. и авт. вступ. ст. д-р филос. наук Г.Г. Майоров. – М.: Наука, 1985. – 381 с.

УДК 371.315.6

О. І. Гедвілло, І. О. Носова

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ У ВИВЧЕННЯ КУРСУ “ТЕХНОЛОГІЯ КОНСТРУКЦІЙНИХ МАТЕРІАЛІВ”

У сучасній педагогіці існує велика кількість засобів розвитку творчих здібностей та пізнавальної активності учнів. Важливе місце серед них займає проблемне навчання, в основу якого покладено зближення двох процесів: навчання і наукового пізнання.

Психолого-педагогічними дослідженнями (О.М. Матюшкін, Т.В. Кудрявцев, М.І. Махмутов, І.Я. Лернер) доведено: для того, щоб навчання, як і наукове пізнання, було активним, творчим, його процес необхідно наближати до процесів пізнання, тоді протиріччя об'єктивної дійсності будуть виступати як рушійна сила не тільки наукового пізнання, але й навчання, і розвитку учнів. Ці протиріччя, для свого розв'язування будуть потребувати від учнів певних інтелектуальних зусиль, а це і приведе до розвитку їх пізнавальних здібностей. Навчання більш успішніше, якщо воно ближче підходить до принципу "навчання – це акт відкриття". Шлях до зближення процесів наукового пізнання та навчання педагоги і психологи бачать у перенесенні принципу проблемності з психології мислення до навчання.

Розкриваючи природу мислення, відомий психолог С.Л. Рубінштейн писав, що початковим моментом процесу мислення являється проблемна ситуація. Вона включає людину в розумову діяльність з вирішення певної задачі чи проблеми [5]. Звідси виходить – якщо навчальний матеріал представити учням як певну систему задач, навчальних проблем, то цим вони втягуються у розумову діяльність з вирішення цих проблем, тобто здійснюється проблемне навчання. При такому навчанні вчитель вже не піклується про те, щоб навчити учнів всьому, а лише про те, щоб навчити їх головному; не про те, щоб дати їм навчальний матеріал у готовому вигляді, а про те, щоб вони прийшли до самостійних висновків, до відкриття певних закономірностей явищ та процесів, які розглядалися.

Крім того викладач, за ходом такого навчання прагне, щоб основне навантаження припадало не на пам'ять студентів, а на логічне мислення. Він піклується не тільки про те, щоб студенти набули необхідних знань та вмінь, але й про те, щоб вони навчилися